

Friedman contra Galbraith

John Kenneth Galbraith en Milton Friedman behoorden tot de bekendste economen van de vorige eeuw. Ze hadden tegengestelde inzichten over de rol van de overheid en markt. Friedman had zeer scherpe kritiek op Galbraiths gedachtegoed, maar had hij ook gelijk?

PETER DE HAAN
Ex-diplomaat en
schrijver van
*Development in
hindsight; The eco-
nomics of common
sense.*

John Kenneth Galbraith (1908–2006) was 's werelds bekendste econoom in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw. Hij was een keynesiaan en meende dat de overheid een belangrijke corrigerende en sociale zekerheidsrol moest spelen. Hij was een van de best verkopende auteurs van zijn tijd. Van *The great crash* (1954), *The affluent society* (1958) en *The new industrial state* (1967) werden miljoenen exemplaren verkocht. Hij was de uitvinder van bekende termen als *countervailing power* en *private affluence and public squalor* en van het begrip 'technostructuur'.

Galbraiths roem daalde aan het einde van de jaren zeventig, toen geïndustrialiseerde landen last kregen van een combinatie van inflatie en werkloosheid, beter bekend als stagflatie. Keynesianen konden dit fenomeen niet verklaren. Milton Friedman (1912–2006), monetarist, vrijemarktdenker en voorstander van een kleine overheid, kon dat wel. Hij liet zien dat de Phillips-curve, die een positieve correlatie tussen inflatie en werkgelegenheid toonde, niet klopte. Galbraith werd, als het ware, het zwijgen opgelegd.

Friedman, de intellectuele leider van de Chicago School, werd 's werelds bekendste econoom. Hij kreeg de Nobelprijs voor economie in 1976; Galbraith viel die eer nooit te beurt. Waarom was dat? Volgens Friedmans analyse van de inzichten van Galbraith was deze laatste geen echte wetenschapper.

Friedman fileerde Galbraiths inzichten in een lezing getiteld *The conventional wisdom of J.K. Galbraith*, die hij in 1976 in Londen hield voor het Institute of Economic Affairs (Friedman, 1978). En hij deed dat met het nodige venijn en begon de lezing à la Brutus in Shakespeares *Julius Caesar*. Brutus zei immers dat Caesar een achtenswaardig man was, waarna hij hem vermoordde. Friedman begon zijn lezing aldus: *"I want to start out by explaining that I have no prejudice against John Kenneth Galbraith. Indeed some of my best friends are Galbraithians, including John Kenneth."*

Daarna ging hij onmiddellijk in de aanval. Friedman vond het moeilijk om Galbraiths inzichten in overeenstemming te brengen met de feiten. Er was, vervolgde Friedman, bijna geen enkele econoom die Galbraiths inzichten als valide erkende. Over *The affluent society* (Galbraith, 1958) zei Friedman dat het boek niet echt over overvloed ging:

"Rather it was devoted to other themes: to denigrating the tastes of ordinary people, the tastes of those who prefer pushpin to poetry, who prefer large tailfins to nice compact, expensive little cars. It was directed to developing the advantages of extending the power of government. A major theme was the alleged contrast between private affluence and public squalor."

Friedman wees erop dat de overheidsbegrotingen van de Verenigde Staten (VS) en die van het Verenigd Koninkrijk (VK) enorm waren gegroeid in de loop der jaren. Die van de VS was van tien procent van het nationale inkomen in 1929 gegroeid tot meer dan veertig procent in de tweede helft van de jaren zeventig. De begroting van het VK groeide van tien procent in 1897 tot meer dan zestig procent van het nationale inkomen. Dus, concludeerde Friedman, was het moeilijk om te beweren dat consumentenbestedingen, en niet gezwollen overheidsuitgaven, het land zouden verarmen.

Friedman deelde ook Galbraiths opvatting over adverteren niet. Galbraith vond dat op winst beluste producenten de smaak van het publiek manipuleren. Friedman wees op meerdere economische studies die aantoonde dat de meeste reclames een informatief en niet een beïnvloedend karakter hadden.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Galbraith introduceerde de term *countervailing power* in 1952 (Galbraith, 1952). Het centrale thema in zijn boek is dat concentratie van macht tegenkrachten oproept, grote bedrijven stimuleren de groei van vakbonden. Friedman bestreed dit; de grootste vakbonden vond men in bedrijfstakken waar juist geen concentratie van macht te vinden was. Friedman noemde de machtige mijnwerkersvakbond in de VS, die voordelen voor zijn leden wist te behalen omdat de mijnbouwindustrie niet goed georganiseerd was.

Galbraith vond *The new industrial state* (1968) zijn beste boek. Het centrale thema was dat de controle over de maatschappij in handen was van een technocratie. De economie werd gedomineerd door enorme concerns gerund door technici en managers. Deze concerns – zoals General Motors en IBM – waren zo groot geworden dat ondernemers er geen rol meer speelden. Aandeelhouders spelen een passieve rol. Ze keuren alles goed wat het management hun voorstelt. Het management manipuleert via reclame de consumenten. Galbraith concludeerde dat de markt een zeer bescheiden rol speelde. Deze visie was volkomen in strijd met Friedmans geloof in de vrijemarktwerking.

In *The new industrial state* poneerde Galbraith ook dat grote concerns technische ontwikkeling bevorderden. Friedman weersprak die stelling door te wijzen op studies waaruit bleek dat de interesse voor Onderzoek & Ontwikkeling van deze concerns juist klein was. Grote concerns zouden ook minder belangstelling hebben voor het maken van winst en meer in het vergroten van de omzet. Weer haalde Friedman studies aan waaruit bleek dat de door Galbraith beweerde *trade-off* tussen winst en omzet niet bestond. Friedman concludeerde:

“I know of no scientific studies which have validated that view of the world as meaningful and accurate in the sense that it yields predictions about the behaviour of enterprises, of industry, or of the economy as a whole that can be checked, tested against evidence, and found to hold.”

Friedman vroeg zich af hoe iemand die zo intelligent, bedachtzaam, en onafhankelijk van geest was als Galbraith, zo'n onjuist inzicht in de realiteit kon hebben. Om Galbraith te begrijpen moest hij niet beschouwd worden als een wetenschapper maar als een missionaris die mensen wilde bekeren. In die context zijn Galbraiths inzichten over hoe de economie functioneert afgeleid van zijn ideologische overtuiging, en niet andersom. Friedman vergeleek Galbraith ook met negentiende-eeuwse Britse aristocratische radicalen. Zij meenden dat ze het

beste met het volk voor hadden en dat het volk hun intenties volledig zou accepteren. Galbraith vond, volgens Friedman, dat zijn waarden en normen superieur waren aan die van het volk. Hij geloofde dat als het volk zijn boeken zou lezen, het zijn mening zou delen en Galbraith, en zijn intellectuele medestanders, zou vragen om de leiding op zich te nemen. Zo vatte Friedman het letterlijk samen. Hij bracht hier tegenin dat de vrije markt reageert op de wensen van consumenten. Hij zei:

“Many reformers – Galbraith is not alone in this – have as their basic objection to a free market that it frustrates them in achieving their reforms, because it enables people to have what they want, not what the reformers want.”

Als de vrije markt niet zou werken, wie of wat bepaalt dan hoe een economie moet functioneren? Galbraith zou niet antwoorden: ‘Ondernemers’, in de geest van Adam Smith, maar: ‘Technocraten’.

Friedman vond dat als men gelooft in de waardigheid van de mens, overtuigingskracht de enige manier is om de waarden van de ander te beïnvloeden. Dat geldt ook voor adverteren. Friedman beschouwt reclame als een vorm van vrije meningsuiting. Hij zegt, Adam Smith parafraserend, dat mensen die hun economisch belang nastreven en geleid worden door de *invisible hand*, daardoor ook het algemeen belang dienen. Maar in het politieke domein zijn er mensen, zoals Galbraith, die terwijl zij pogen het publieke belang te dienen zoals zij dat zien, geleid worden door een onzichtbare hand die hun eigen belang dient, zonder dat zij daartoe de intentie hadden.

CONCLUSIE

Friedman hield zijn lezing in 1976 toen zijn economische inzichten aan populariteit wonnen. Zou Galbraith nu nog geleefd hebben, dan zou hij Friedmans geloof in de vrije markt op dezelfde cynische wijze hebben kunnen bekritisseren als Friedman dat indertijd deed met zijn inzichten. De recente economische recessie heeft geleerd dat marktwerking, waar die dreigt te ontsporen, gereguleerd moet worden. De crisis in de financiële markten die in 2007 uitbrak, heeft dat duidelijk laten zien. Friedmans geloof in het informatieve karakter van reclame werd indertijd al in twijfel getrokken door onder anderen de Duitse filosoof Theodor Adorno die van mening was dat consumenten gemanipuleerd werden door reclame.

Wat is de rol die grote concerns en vakbonden nu spelen? Moisés Naím (2013) schetst het volgende beeld. De positie van grote concerns is nu wankeler dan vroeger. In 1980 had een concern in de top twintig in zijn branche een kans van tien procent om binnen vijf jaar te degraderen naar een lagere klasse. Dat percentage is opgelopen tot 25 procent. Internetgiganten kunnen nu niet langer rekenen op de schaalvoordelen die General Motors zo lang aan de top van autofabrikanten hielden. Amerikaanse vakbonden hebben aan *countervailing power* ingeboet; in 1950 was veertig procent van de werknemers vakbondslid, nu is dat nog maar zeven procent.

Galbraith had dus niet in alle opzichten ongelijk en Friedman niet in alle opzichten gelijk. Een economische theorie floreert het best als de reële economie op dat moment bevestigt wat die theorie zegt. Wat voor alle theorieën geldt is dat de voorspellende kracht van de economische wetenschap veel te wensen overlaat.

LITERATUUR

- Friedman, M. (1978) *From Galbraith to economic freedom. Institute of Economic Affairs Occasional Paper*, 49.
- Galbraith, J.K. (1952) *American capitalism – the concept of countervailing power*. San Diego: Harcourt, Brace & Company.
- Galbraith, J.K. (1954) *The great crash*. San Diego: Harcourt, Brace & Company.
- Galbraith, J.K. (1958) *The affluent society*. San Diego: Harcourt, Brace & Company.
- Galbraith J.K. (1968) *The new industrial state*. San Diego: Harcourt, Brace & World.
- Naím, M. (2013) *The end of power*. New York: Basic books.